

ความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2523 – 2556
Universal Features of Thai Poetry Awarded the S.E.A. Write Award 1980-2013

วรี เรืองสุข

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา
 ที่ปรึกษาฯ กวีนิพนธ์ : รศ.ดร.ปรีดี พิศณุมิวดี และ รศ.ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง

Abstract

This research aims to study the concept of universality in Thai S.E.A. Write Award – Winning poetry in the period of 1980 – 2013, total 12 poetic works of hiangkhwamkhlueanwai, Nattakambonlankwang, Panithankawi, Baimaithihaipai, Muenansikhao, Makankluai, Naiwela, Bankao, Maenamramluek, Loknaiduangtakhongkaphachao, Maimiyingsaonaibotkawi and Huajaihongthiha.

The results of this research revealed that in Thai S.E.A. Write Award – Winning poetry, there are 10 types of universalities including political tragedy, war, collective memory, relationship between society and man, social change, relationship between man and man, love, relationship between man and nature, peace, unfairness, social inequality, and women’s rights.

In terms 12 Thai S.E.A. Write Award – Winning poetic works, there is a total of 442 poems, of which 296 poems characterize the concept of universality, and 146 poems consisting of the concept of uniqueness. In addition, the concepts of universality in Thai S.E.A. Write Award – Winning poetic works are also related to world society as the contents and the concepts in the poems are associated with social phenomena throughout the world; which can be perceived and understood by any human race.

Keywords : Universality, Thai Poetry, S.E.A. Write Award

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2523 – 2556 จำนวน 12 เรื่อง ได้แก่ เพียงความเคลื่อนไหว นาฏกรรมบนลานกว้าง ปณิธานกวี ใบไม้ที่หายไป มือนั้นสีขาว ม้าก้านกล้วย ในเวลา บ้านเก่า แม่น้ำรำลึก โลกในดวงตาข้าพเจ้า ไม่มีหญิงสาวในบทกวี และหัวใจห้องที่ห้า

ผลการวิจัยพบว่า กวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ มีแนวคิดความเป็นสากล 10 ประเภท ได้แก่ โศกนาฏกรรมทางการเมือง สงคราม และความทรงจำร่วมทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความรัก ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ สันติภาพ การต่อสู้กับความอยุติธรรม ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม และสิทธิสตรี

กวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ จำนวน 12 เรื่อง มีบทกวีนิพนธ์รวมจำนวน 442 บท แบ่งแนวคิดออกเป็น 2 ประเภท คือ แนวคิดความเป็นสากลมีจำนวน 296 บท และมีแนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคล 146 บท แนวคิดความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์เป็นแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กับสังคมโลก เพราะเนื้อหาและแนวคิดในบทกวีที่สื่อความหมายนั้น ล้วนมีปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นส่วนใหญ่ที่เชื่อมโยงถึงกัน ไม่ว่าจะชนชาติใดเชื้อชาติใดจึงรับรู้และรู้สึกได้เช่นเดียวกัน

คำสำคัญ : ความเป็นสากล, กวีนิพนธ์ไทย, รางวัลซีไรต์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน หรือรางวัลซีไรต์ เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2522 โดยมีศาสตราจารย์ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร ทรงดำรงตำแหน่งเป็นองค์ประธานก่อตั้งรางวัล ทรงมอบหน้าที่ให้สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ร่วมกับสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย เป็นคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกตัดสินงานวรรณกรรมของไทยเพื่อรับรางวัลซีไรต์ มาโดยลำดับ (สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2547, หน้า 787) ปัจจุบันยังมีการพิจารณามอบรางวัลให้กับนักเขียนมาอย่างต่อเนื่อง รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2547, หน้า 15) ได้อธิบายถึงความหมายและจุดเริ่มต้นของรางวัลซีไรต์ว่า ซีไรต์ทับศัพท์มาจากคำว่า S.E.A. Write ซึ่งย่อมาจาก South East Asian Writers Awards หมายถึง รางวัลวรรณกรรมที่มอบให้แก่นักเขียน 10 ประเทศอาเซียน โดยระยะแรกเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2522 มีจำนวน 5 ประเทศ ได้แก่ ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ต่อมาประเทศบรูไน และประเทศเวียดนาม เข้าร่วมในปี พ.ศ. 2529 ต่อจากนั้นประเทศลาวกับประเทศพม่าเข้าร่วมในปี พ.ศ. 2541 และประเทศกัมพูชาเข้าร่วมในปี พ.ศ. 2542 โดยแต่ละประเทศจะคัดเลือกวรรณกรรมเพื่อได้รับรางวัลกันเอง ไม่ได้นำมาแข่งขันกัน แต่เป็นการขยายขอบเขตผู้รับรางวัลจากนักเขียนไทยไปสู่นักเขียนในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน ทำให้รางวัลซีไรต์มิใช่เป็นรางวัลระดับประเทศ แต่เป็นรางวัลในระดับภูมิภาคอาเซียนด้วย

รางวัลซีไรต์เป็นการให้รางวัลกับวรรณกรรมสร้างสรรค์สามประเภทได้แก่ นวนิยาย กวีนิพนธ์ และเรื่องสั้น โดยทุกปีจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป ในปีแรกคือ นวนิยายเรื่อง “ลูกอีสาน” ของคำพูน บุญทวี ในปี พ.ศ. 2523 เป็นงานเขียนประเภทกวีนิพนธ์ “เพียงความเคลื่อนไหว” ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และในปี พ.ศ. 2524 คืองานเขียนประเภทเรื่องสั้น ได้แก่ “ขุนทองเจ้าจะกลับมาเมื่อฟ้าสาง” ของอัศศิริ ธรรมโชติ ทั้งนี้งานวรรณกรรมประเภทกวีนิพนธ์สามารถเสนอภาพสะท้อนเรื่องราวในสังคมได้ใกล้เคียงกับสภาพปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างตรงไปตรงมามากกว่าวรรณกรรมประเภทอื่นๆ โดยเฉพาะกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ล้วนมีเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์และแสดงออกถึงพันธกิจในการสะท้อนภาพสังคมที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี สมเกียรติ คู่ทวีกุล (สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560) ได้แสดงทัศนะถึง

วรรณกรรมประเภทกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ว่า กวีนิพนธ์เป็นงานเขียนประเภทร้อยกรองที่มีพลังทางความคิด เพราะมีรสคำและรสความ ในการสะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม แสดงให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวและความเป็นไปของสังคมในเชิงปรัชญา ได้มากกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น

วรรณกรรมประเภทกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ในแต่ละปีล้วนมีความโดดเด่นในด้านเนื้อหาที่แสดงแนวความคิดให้เห็นถึงปรากฏการณ์ของสังคม ได้แก่ “เพียงความเคลื่อนไหว” ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ “นาฏกรรมบนลานกว้าง” ของคมทวน คันธนู “ปณิธานกวี” ของอังคาร กัลยาณพงศ์ “ไปไม่ที่หายไป” ของจิระนันท์ พิตรปรีชา “มีอนันต์สีขาว” ของศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ “ม้าก้านกล้วย” ของไพโรจน์ทร์ ขาวงาม “ในเวลา” ของแรดา ประโดก คำ “บ้านเก่า” ของโชคชัย บัณฑิต “แม่น้ำรำลึก” ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ “โลกในดวงตาข้าพเจ้า” ของมนตรี ศรีรงค์ “ไม่มีหญิงสาวในบทกวี” ของชะการ์ียา อมตยา และ “หัวใจห้องที่ห้า” ของอังคาร จันทาทิพย์ กวีนิพนธ์เหล่านี้ล้วนไม่ยึดติดกับแนวคิดของแนวกวีนิพนธ์เพื่อชีวิตที่เคยมีอยู่เดิม แต่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของงานประพันธ์มากขึ้น และสะท้อนเนื้อหาในเชิงปรัชญา ดังที่ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2539, หน้า 38) ได้แสดงทัศนะต่อปรากฏการณ์ของพัฒนาการกวีนิพนธ์ไทยว่า กวีนิพนธ์ไทยมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง และสะท้อนแนวคิดที่มีความหลากหลายทั้ง ลักษณะเฉพาะที่แสดงเผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ วัฒนธรรม และความเป็นปัจเจกบุคคล ส่วนลักษณะสากลคือ สะท้อนความเป็นมนุษย์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งอื่น เช่น ธรรมชาติ ความเชื่อ สังคม และรวมทั้งมนุษย์ด้วยกันเอง โดยไม่มีกรอบเงื่อนไขของวิถีสังคมและมิติของเวลาเป็นเครื่องกำกับ

ทัศนะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า แนวคิดในกวีนิพนธ์ไทยนอกจากจะมีเนื้อหาสะท้อนสังคมและการแสดงออกถึงแนวความคิดที่มีต่อสังคมนั้นนอกจากจะมีความแปลกใหม่เฉพาะตัวแล้วขณะเดียวกันก็มีลักษณะของความเป็นสากล (Universality) ผสานรวมอยู่ด้วย ราชบัณฑิตยสถาน ศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ – ไทย (2545, หน้า 460) ได้ให้ความหมายของคำว่าความเป็นสากลว่าหมายถึง ลักษณะงานวรรณกรรมที่มีสิ่งปลูกสร้างความรู้สึกร่วมกันของผู้อ่านทุกยุคทุกสมัย งานเขียนที่เสนออารมณ์สะท้อนใจอันยิ่งใหญ่ของมนุษยชาติทุกอารยธรรม เช่น ความรัก ความริษยา ความทรนง ความกล้าหาญ ฯลฯ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ความเป็นสากลมิได้ปรากฏอยู่ในสังคมใดสังคมหนึ่งเท่านั้น หากยังปรากฏได้ในทุกสังคม

โดยมนุษยชาติสามารถรับรู้และรู้สึกได้ร่วมกัน ตรีศิลป์ บุญขจร (2547, หน้า 646) อ้างถึง เกอเต้ (Goethe) นักปราชญ์และกวีชาวเยอรมัน เคยกล่าวว่า “กวีนิพนธ์ เป็นศิลปะอันเป็นสากลของมนุษยชาติ” หมายความว่า ในบรรดารูปแบบทางวรรณศิลป์ทั้งหลาย กวีนิพนธ์เป็นรูปแบบที่เป็นสากลยิ่ง ในแง่ที่ว่ามนุษย์ไม่ว่าเชื้อชาติใด ภาษาใด สามารถสัมผัสอารมณ์และความนึกคิดของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ทั้งความรัก โศกสลด หรือนันทนาการ และในภาวะการณ์ที่มนุษย์ตกเป็น “ทาสอารยะ” ในยุคโลกาภิวัตน์ ความขมขื่น ระท้อ และสังเวชในวิถีชีวิตของมนุษย์ที่แปรเปลี่ยนไป ภาพสะท้อนสังคมดังกล่าวปรากฏชัดเจนในวิถีของบ้านเก่าที่ ‘โชคชัย บัณฑิต’ นำเสนอจึงมิใช่ปัญหาสังคมไทยร่วมสมัยเท่านั้น แต่เป็นปัญหาร่วมกันของมนุษยชาติในยุคปัจจุบัน

นอกจากนี้ทวิศักดิ์ ปิ่นทอง (สัมภาษณ์, 1 มีนาคม 2558) ได้กล่าวถึงแนวคิดความเป็นสากลว่า ความรักเป็นสิ่งที่มีความเป็นสากลในสังคมโลก ดังเช่นกวีนิพนธ์บทหนึ่งของท่านที่มีเนื้อหาอันแสดงให้เห็นว่า “ความรัก” เป็นสิ่งสร้างสรรค์ มีพลัง จรรโลงโลกในทุกยุคสมัย ไร้พรมแดนระหว่างเชื้อชาติและปราศจากมิติทางวัฒนธรรมขวางกั้น ดังความว่า

ความรักคือสากล	ไม่แบ่งชนชาติเชื้อชั้น
ความรักจักสร้างสรรค์	ให้โลกนั้นสุขสดใส
ความรักจักกลมเกลี้ยง	เป็นน้ำเลี้ยงขโลมใจ
ชาติเชื้อผิวพรรณใด	เป็นสุขได้ด้วยรักเอย

ความรักของแม่ที่มีต่อลูกเป็นอีกแนวความคิดหนึ่งที่มีลักษณะของความเป็นสากล ดังเช่น “ในเวลา” ชื่อบทกวีนิพนธ์ “สุขุมสุนทรชาติ” ของแรรค์ ประโดยคำ (2547, หน้า 23) แสดงทัศนะถึงความรักของแม่ที่มีต่อลูกอย่างทะนุถนอม ดังความตอนหนึ่งว่า

โอ้เนื้อหอมพร้อมเพราเจ้าบุญละเอียด
ใครหนอเจียดบุญให้ใครอุปถัมภ์
ชมพู่ผิวอ่อนนวลชวนหอมประจำ
ประหลาดล้ำเนื้อตัวไม่มัวมอม
โอ้ละมุนเจ้าบุญตามาจากไหน
พรากสวรรค์ชั้นใดมาให้ถนอม
พลัดดาวสรวงดวงใดมาให้ตอม
มาสู่อ้อมอกโลกตามโชคชะตา...

(แรรค์ ประโดยคำ. 2547, หน้า 23)

กวีนิพนธ์ “แม่น้ำรำลึก” ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ เป็นผลงานทางวรรณกรรมอีกเล่มหนึ่งที่ได้รับรางวัลซีไรต์ ในปี พ.ศ. 2547 เนื้อหาของบทกวีได้

ถ่ายทอดภาพชีวิตในวัยเยาว์ที่ตราตรึงอยู่ในภาพความทรงจำ ดังตอนหนึ่งของคำประกาศของคณะกรรมการตัดสินรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (2547, หน้า 2) ดังนี้ แม่น้ำรำลึกนำเสนอภาพในวัยเยาว์ ซึ่งเป็นวัยพิสุทธ์อันกระจ่างในความทรงจำ โดยรำลึกย้อนผ่านสถานที่ เหตุการณ์ ผู้คน และสรรพสิ่งรอบตัว ภาพแต่ละภาพมีเรื่องเล่าที่เรียงร้อยเป็นภาพชีวิตหลากหลายมิติ ซึ่งสื่อให้เห็นว่ามนุษย์ล้วนมีความฝันที่ต้องไขว่คว้า แต่ความหมายที่แท้จริงของชีวิตกลับอยู่ที่สถานการณ์ในวัยเยาว์อันเป็นพลังหล่อเลี้ยงชีวิตในปัจจุบัน

บทกวีตอนหนึ่งในเล่ม “แม่น้ำรำลึก” ตอนกลับไปเยี่ยมวัยเยาว์ ในบทกวีชื่อ “รุ่ง” กล่าวถึงบรรยากาศหลังฝนตก ภาพของผืนทุ่งนาที่มีความสดใสเขียวขจีเหมือนกับสีของผ้าจีน ภาพชีวิตในช่วงวัยเยาว์ออกวิ่งเล่นกับเพื่อนตามคูท่อนนา หากใครวิ่งนำหน้าก็จะแก่งลังกั้งไม่ให้หน้าฝนที่ค้างอยู่ไหลกระเซ็นลงมาให้เปียกเพื่อนที่เดินตามมาข้างหลัง ดังความว่า

หลังฝน, เราท่องละอองฟ้า
ลุยน้ำเว้งนาหลังหน้าเกี่ยว
ทุ่งทางฉ่ำสดคุศคเคี้ยว
ข้าวรวงหลงเคียวเราเคียวกิน
เมล็ดรวงเผ้ารอจิ้งก่องเรียว
ใสเขียวกลมกลืนตั้งผืนขึ้น
โค้งเรียวเกี่ยวฟ้าม่าสูติน
ฝนรินดินฟูไปสู่ฟ้า
รอยเท้าแต่แมวอดินหมาดนุ่ม
พฤษภพุ่มชุ่มฉ่ำใครนำหน้า
แก่งลังกั้งกันไปไม่รอช้า
อยู่หลังรั้งมาจิ้งเปียกปอน
(เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์, 2549, หน้า 24)

บทกวีนิพนธ์ข้างต้นแสดงให้เห็นถึง ภาพความคิดถึงสิ่งที่ผ่านไปแล้ว อันเป็นประสบการณ์ในช่วงวัยเยาว์ที่มีความสุข ซึ่งลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีการถวิลหาอดีตหรือออสทัลเจีย (Nostalgia) พัฒนา กิติอาษา (2546) ได้อธิบายถึง ทฤษฎีการถวิลหาอดีตไว้ว่า

ออสทัลเจีย (Nostalgia) มีรากศัพท์มาจากคำว่า “nostos” ในภาษากรีก แปลว่า การกลับบ้าน รวมกับคำในภาษาละตินว่า “-algia” หมายถึง ความเจ็บปวด ที่นักวิชาการทางมานุษยวิทยาได้ให้ความหมายว่าเป็นวิธีการมองย้อนอดีตที่ยึดโยงระหว่างชีวิตในช่วงขณะปัจจุบันกับประสบการณ์แห่งอดีตที่เลียดลับ เป็นรูปแบบ

ของการรับรู้ความจริงอย่างหนึ่งที่ช่วยให้เราได้คิดใคร่ครวญหรือทำความเข้าใจอดีตที่ผ่านมาพ้นไปแล้ว โดยการนำมาครุ่นคิดใคร่ครวญใหม่ อาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการจินตนาการถึงโลกที่เราได้สูญเสียไปแล้วของปัจเจกบุคคลที่เคยมีประสบการณ์ในอดีต ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ากวีนิพนธ์ไทยมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมาตามลำดับทั้งในด้านรูปแบบและแนวคิด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบของกวีนิพนธ์มีลักษณะที่เป็นสากลในขณะเดียวกันด้านเนื้อหาสื่อถึงความคิดที่หลากหลายในบทกวีนิพนธ์ แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการที่ไม่หยุดนิ่งและมีความแปลกใหม่หลากหลายไปตามปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นนั้น มีลักษณะร่วมบางประการที่สื่อถึงแนวคิดความเป็นสากลที่มีได้จำกัดกรอบอยู่ภายใต้บริบทเฉพาะในสังคมไทย ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความคิดความเป็นสากลของกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ เพื่อเห็นถึงคุณค่าของกวีนิพนธ์ไทยที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับแนวคิดตะวันตกและแนวคิดตะวันออก ปรากฏการณ์ทางสังคม และพัฒนาการทางแนวคิดของกวีนิพนธ์ไทยที่มีความสร้างสรรค์โดดเด่นและเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวัฒนธรรมร่วมสมัยที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดอันเป็นรากฐานของสังคมไทยทางหนึ่งได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดความเป็นสากลที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์

แนวคิดทฤษฎี

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาผลงานกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (รางวัลซีไรต์) โดยศึกษารวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรางวัลซีไรต์ และแนวทางการศึกษาวิเคราะห์จะศึกษาแนวคิดความเป็นสากลที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ และเสนอสรุปเนื้อหาสาระที่สำคัญของแต่ละแนวคิดได้ดังนี้

1. แนวคิดความเป็นสากลในแนวคิดตะวันตกและแนวคิดตะวันออก จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดตะวันตก แนวคิดตะวันออก และแนวคิดความเป็นสากลทั้งหมดผู้ศึกษาสามารถสรุปได้ว่า ความเป็นสากล (Universality) หมายถึง แนวความคิดอันเป็นลักษณะร่วมที่มนุษย์ทุกเชื้อชาติทุกวัฒนธรรมรับรู้เข้าใจและยอมรับร่วมกัน

2. แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยสรุปแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในด้านนิเวศวิทยา ด้านประชากร ด้านโครงสร้างวัฒนธรรมของสังคม และด้านนโยบาย ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ในเชิงความคิด การสร้างสรรค์วัตถุ และการแพร่กระจายของแนวคิดตะวันตก ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อระบบโครงสร้างสังคม บทบาทหน้าที่ระเบียบแบบแผนในการดำรงชีวิต กฎเกณฑ์ วิธีการดำรงชีวิต จารีต กฎหมาย ศาสนา ค่านิยม ความเชื่อ และบรรทัดฐานของสังคม

3. ทฤษฎีการอ่านตีความเพื่อวิเคราะห์กวีนิพนธ์ สามารถแบ่งประเด็นในการวิเคราะห์ได้ 8 ประการ คือ ผู้แต่ง ระยะเวลาในการแต่ง จุดมุ่งหมายในการแต่ง ประเภทของกวีนิพนธ์ รูปแบบของการประพันธ์ วิเคราะห์กลวิธีการแต่ง การวิเคราะห์แนวคิด และการวิเคราะห์คุณค่าของบทกวีนิพนธ์

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตในการวิจัยคือ เล่มกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลรางวัลซีไรต์ ระหว่างปี พ.ศ. 2523 – 2556 มีจำนวน 12 เรื่อง และมีบทกวีนิพนธ์จำนวนทั้งสิ้น 442 บท ใช้เป็นเอกสารหลักในการวิจัยซึ่งประกอบด้วย ดังนี้

1. เพียงความเคลื่อนไหว พ.ศ. 2523 เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
2. นาฏกรรมบนลานกว้าง พ.ศ. 2526 คมทวน คันธนู
3. ปณิธานกวี พ.ศ. 2529 อังคาร กัลยาณพงศ์
4. ใบไม้ที่หายไป พ.ศ. 2532 จิระนันท์ พิตรปรีชา
5. มือนั้นสีขาว พ.ศ. 2535 ศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ
6. ม้าก้านกล้วย พ.ศ. 2538 ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม
7. ในเวลา พ.ศ. 2541 แร่คำ ประโดยคำ
8. บ้านเก่า พ.ศ. 2544 โชคชัย บัณฑิต'
9. แม่น้ำรำลึก พ.ศ. 2547 เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์
10. โลกในดวงตาข้าพเจ้า พ.ศ. 2550 มนต์รี ศรีรงค์
11. ไม่มีหญิงสาวในบทกวี พ.ศ. 2553 ชะการีย์ยา อมตยา
12. หัวใจห้องที่ห้า พ.ศ. 2556 อังคาร จันทาทิพย์

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ความเป็นสากลของกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ ช่วงปี พ.ศ. 2523 – 2556 โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) เป็นวิธีการหลักในการวิจัย โดยกำหนดเล่มกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ระหว่าง ปี พ.ศ. 2523 – 2556 จำนวน 12 เรื่อง ซึ่งมีบทกวีนิพนธ์ในเล่มจำนวนทั้งสิ้น 442 บท รวมถึงการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในการช่วยเสริมและใช้กระบวนการวิจัยแบบการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) และการใช้แนวทางคำถามที่เป็นลักษณะกึ่งโครงสร้างเข้ามามีส่วนช่วยในการรวบรวมข้อมูลเพื่อช่วยให้สามารถเข้าใจและวิเคราะห์แนวความคิดความเป็นสากลที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์

สรุปผลการวิจัย

แนวความคิดความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ทั้ง 12 เรื่อง มีบทกวีนิพนธ์รวมจำนวน 442 บท จำแนกแนวคิดได้ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ แนวความคิดเป็นสากล (universality) และแนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคล (uniqueness)

แนวความคิดเป็นสากล (universality) ในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ มีจำนวน 296 บท จำแนกแนวคิดแบ่งเป็น 10 ประเภท ได้แก่ โศกนาฏกรรมทางการเมือง สงคราม และความทรงจำร่วมทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความรัก ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ สันติภาพ การต่อสู้กับความอธรรม ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม และสิทธิสตรี

แนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคล (uniqueness) กวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ มีจำนวน 146 บท จำแนกแนวคิดแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความหวัง และการเชิดชูบุคคลและอาชีพที่สร้างคุณค่าแก่แผ่นดิน

การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดความเป็นสากลในกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์พบว่า กวีนิพนธ์ไทยจำนวน 12 เรื่อง มีแนวความคิดเป็นสากลที่ปรากฏร่วมกันมากที่สุดจำนวน 2 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดโศกนาฏกรรมทางการเมือง สงคราม และความทรงจำร่วมทางสังคมและแนวความคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม พบว่า มีกวีนิพนธ์จำนวน 8 เรื่อง รองลงมาคือ แนวคิดการ

เปลี่ยนแปลงของสังคม แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และแนวความคิดความรัก พบว่า กวีนิพนธ์มีจำนวน 7 เรื่อง แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ แนวคิดสันติภาพ มีกวีนิพนธ์จำนวน 6 เรื่อง แนวคิดการต่อสู้กับความอธรรม มีกวีนิพนธ์จำนวน 4 เรื่อง แนวคิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม และแนวคิดสิทธิสตรี พบว่ามีกวีนิพนธ์จำนวน 2 เรื่อง

แนวความคิดเป็นสากลกลุ่มที่ 1 พบมากที่สุดคือแนวคิดโศกนาฏกรรมทางการเมือง สงคราม และความทรงจำร่วมทางสังคม และแนวความคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม แนวคิดทั้งสองดังกล่าวพบในกวีนิพนธ์จำนวน 8 เรื่อง ดังเช่น บทกวี “วันฆ่านรกพิราบ” เป็นบทกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดโศกนาฏกรรมทางการเมืองที่นำไปสู่ความทรงจำร่วมทางสังคม ความสูญเสียของนักศึกษาและประชาชน เนื่องจากเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 การปราบปรามนักศึกษา ประชาชนด้วยความรุนแรง และกรณีการสังหารหมู่ นักศึกษา ในบริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ และบริเวณสนามหลวง ทั้งหมดล้วนเป็นภาพเหตุการณ์ การสังหารโหดอย่างทารุณทั้งสิ้น ดังความตอนหนึ่งในบทกวีนิพนธ์นี้

มือกระชับคาบหูหรีที่มุมปาก
 ตาหรีเล็งร่องบากปากปืนจ้อง
 สมุนรายเรียงรอบค้อยหมอบมอง
 รั้วระเนนเอนกองกายร่างลั่น
 เลือดโตรมหน้าท่ามือเข้ายื้อยุด
 กระชากอุดกระชับหมัดขัดด้วยสัน
 เจ็อไม้ฟาดฟัดซ้ำกระหน่ำจน
 เลือดกระเซ็นกระเสือกกระสนทุนทรูราย
 ผูกคอกลากกระชากร่างกลางสนาม
 เลือดยังลามจากหลังวันรินเป็นสาย
 นอนแน่นิ่งเนื้อขาวเปล่าเปลือยกาย
 ท่อนไม้กายเกรอะเลือดละอะเดือดแดง
 ร่างรุ่งริ่งลั่นจุกผูกคอต้อย
 กระโดดลอยถีบร่างคว้างร้องแรงแรง
 แก้อ้อเหล็กหวดโครมโถมสุดแรง
 รongเท้าแยงยัดปากกรากเข้ารุม
 ที่ละร่างซ้อนร่างเอาอย่างทับ
 แล้วเปลวไฟก็ไหววับควันจับกลุ่ม
 กระดิกดิ้นเตือดมอดเนื้อกอดกุม
 กระดกขุมหิงงอต่อตะโก
 เข้าตอกอกที่ละออกยกไม้ฟาด
 ดารดาษดับดินสิ้นแรงแรงเเ

หมวกเหล็กทรายเรียงยี่นและปืนโต
หัวไลน์เหลืองเรือโรโพล่ผูกกลาง
ทีละภาพ ทีละภาพ กระชับชัด
ทีละนัด ทีละนัด ถนัดร่าง
ทีละวัน ละวันไป ยิ่งไม่จาง
ยิ่งกระจะ ยิ่งกระจ่าง อยู่กลางใจ
(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2529, หน้า 64 – 65)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงภาพการสังหารหมู่อย่างทารุณโหดเหี้ยมต่อผู้ชุมนุม ทำให้ภาพเหตุการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จึงเป็นพื้นที่ของความทรงจำร่วมทางสังคม เหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2550, หน้า 2) ได้กล่าวถึงข้อมูลกรณีการปิดล้อมเพื่อขานินิสิตนักศึกษาและประชาชนที่ร่วมชุมนุมในบริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มากกว่า 5,000 คนว่าสาเหตุการฆ่าหมู่อย่างอำมหิต เพราะผู้ชุมนุมในธรรมศาสตร์ร่วมกันต่อต้าน การกลับเข้ามาในประเทศไทยของจอมพลถนอม กิตติขจร การปฏิบัติการการฆ่าเป็นแผนที่จัดวางไว้อย่างดี เพื่อผลสุดท้ายคือการยึดอำนาจโดยคณะทหารและกลุ่มอำนาจเก่าในวันเดียวกันกับที่ฆ่าได้เสร็จเรียบร้อยแล้ว การล้อมฆ่าผู้ชุมนุมมือเปล่าโดยใช้อาวุธสงคราม

พื้นที่บริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 จึงเป็นความทรงจำร่วมทางสังคม ของผู้คนในสังคมที่รับรู้และรู้สึกได้เช่นเดียวกัน ปัจจุบันทุกปียังคงมีการจัดงานเพื่อร่วมรำลึกให้กับวีรชนและผู้สูญลวงลับจากเหตุการณ์เกิดขึ้น ภาพเหตุการณ์ความรุนแรงซ้ำเล่าที่เกิดขึ้น ล้วนเป็นเหตุการณ์ความสูญเสียและสร้างความโศกเศร้าสะเทือนใจจนเป็นความทรงจำร่วมทางสังคม แต่ถึงกระนั้น ความสูญเสียที่เกิดขึ้นทั้งหมดทั้งหมด การร่วมกันต่อสู้เพื่อให้ได้ประชาธิปไตยล้วนเป็นก้าวอย่างในการสร้างสังคมในอุดมคติ ที่จะเกิดขึ้นในสักวันหนึ่ง ซึ่งการต่อสู้ที่เป็นความทรงจำร่วมทางสังคมนั้นจะเป็นสิ่งที่กระตุ้นย้ำเตือนให้ตระหนักถึงคุณค่าและยังคงดำรงไว้ซึ่งความหวังอันหนักแน่นที่ดำรงอยู่อย่างเต็มเปี่ยม

บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่ง ที่สื่อแนวความคิดโศกนาฏกรรมทางการเมืองที่นำไปสู่ความทรงจำร่วมทางสังคม คือเหตุการณ์หลังจากที่นักศึกษา ประชาชนผู้ชุมนุมปะทะกันกับฝ่ายทหารจนเสียชีวิต และบ้างก็หลบหนีเข้าป่า เหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนเรื่องราวปรากฏใน “หนุ่มสาวคือกาพย์กลอนแห่งป่าเขา” ของจิระนันท์ พิตรปรีชา ดังความว่า

เรา พบกันในนามความรู้สึก
ที่ซ่อนลึกสุขล้ำเปี่ยมความหมาย
มือต่อมือมั่นกระชับจับทักทาย
และดอกไม้ระบายแก้มก็แยมบาน
มา ร่วมดื่มน้ำลำห้วยน้อย
ชมรวงข้าวอ่อนช้อยที่ชิมหวาน
ผ่านวันหนึ่งเหนื่อยนักงฟักงาน
เอนกายขบคีตกานท์ผ่านลำเนา
มือเธอย่อมหยาบกร้านโดยงานหนัก
ผิวกายจักเกรียมแดดร้อนแผดเผา
ศึกษาชีวิตใหม่แห่งวัยเยาว์
อันเลือกเอาด้วยความหวังเปลี่ยนสังคม
ซึ่งรอยแค้นเดือนตุลาปัญญาให้
คนรุ่นใหม่โถมกำลังมาสั่งสม
ร่วมแรงสู้อยู่ป่าทำทุกข์ตรม
บาดแผลบ่มอยู่ที่ใจไม่ปิดบัง
...สบสายตาคนหนุ่มสาวผู้เร่าร้อน
ที่ท่าที่ทุกตอนซ่อนความหวัง
คือกาพย์กลอนกล่อมป่าดงทรงพลัง
คือเสียงสั่งสาปธรรมให้พริ่นพริ้ง
ดอกไม้ป่าสีม่วงอ่อนบานต้อนรับ
ผู้มาจับปืนสู้ภูเขาดิหนึ่ง
เป็นแถวแถวสุดแนวภูดุดะลิ่ง
มาเถิดมา... ชาวใหม่นี้ยังร้อนร่อ
(จิระนันท์ พิตรปรีชา, 2544, หน้า 66 – 67)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสะท้อนเรื่องราวของนักศึกษาและประชาชนระหว่างที่หนีเข้าไปอยู่ในป่า ภูหินร่องกล้า ซึ่งเป็นหนึ่งในพื้นที่สีแดงเป็นฐานที่ตั้งของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.)

ภูหินร่องกล้า จึงเป็นพื้นที่ที่เป็นความทรงจำร่วมของผู้คนในสังคม เหตุการณ์และเรื่องราวที่เกิดขึ้นจึงเป็นความทรงจำร่วมทางสังคมด้วยเช่นกัน การที่นักศึกษาและประชาชนปะทะกันกับทหารจนเป็นเหตุให้เกิดความสูญเสียและโศกนาฏกรรม จนต้องหนีเข้าไปใช้ชีวิตในป่าจนกระทั่งปี พ.ศ. 2523 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีได้ใช้นโยบาย 66/2523 เรื่อง นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ ข้อ 4.7 ปฏิบัติต่อผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์หรือผู้หลงผิดที่เข้ามาบดตัวหรือที่จับได้อย่างเพื่อนประชาชนร่วมชาติชี้แจงเพื่อให้ได้เข้าใจถึงนโยบายของรัฐบาลในปัญหานี้อย่างถ่องแท้ช่วยเหลือให้ใช้ชีวิตใหม่ร่วมกันต่อไปในสังคมอย่างเหมาะสม จึงทำให้นักศึกษาและประชาชนที่หนีเข้าไปอาศัยในพื้นที่

ดังกล่าวกลับเข้ามาอบตัว บทกวีนิพนธ์ “ผีเสื้อขยับปีก” ของอังคาร จันทาทิพย์ เป็นบทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งที่อยู่ถึงแนวคิดโคกนาฏกรรมทางการเมืองและสงครามในประเทศ ที่นำไปสู่ความทรงจำร่วมทางสังคม ดังความว่า

สวยแสนผีเสื้อขยับ	ปีกสยาย
สะพัดแรงลมปลาย	ปีกน้อย
แสนสีและหลากสาย	ใยสลัก
ลึกและไกลเกี่ยวร้อย	ร่วมร้อยรัดกัน
หินโหดหุหุรุษทุ่งเหยียบ	สังหาร
เลือดหลังเลือด เนื้อลาย	แหลกสู้
อคติ อุดมการณ์	รัก เกลียด
ฝักฝ้าย ฝักฝัก	กอบเนื้อเลือดไหน?

ไสความตายต่อหน้า	เต็มหนูน
เนื่องฆ่า อาฆาตหมุน	ใหม่ซ้ำ
ดลตาลเดือดคินดุล -	ยภาพเก่า
ย่อนยอมมนโศคดีย้า	ยอกย่อนร่มเย็น

เร็นไต ดึกกับร้าย	แรงสะเทือน
สงบสุขหรือดินเพื่อน	ป่วนฟ้า
ไม้ดอกกับดาวเดือน	เด็ด ปลูก
ใครเด็ดปีกผีเสื้อทำ	เด็ดทำทายใคร

ใต้เร็นไฟกรุ่นไหม้	หมกหวัง
ห้องทุ่งสังหาร สังก -	โยคเศร้า
ผิดพลาด หวาดระแวง วัง-	นวนวาย
ตายขับคนเป็นเข้า	ขึ้นแค้นประหารคน

หมื่นแสนนวนวายเว้ง	ปีกหวัง
ทามประทุษร้ายแรงยัง	ยึดเยื้อ
สันตีสุขสานพลัง	แรงส่ง
ลมแห่งปีกผีเสื้อ	ลึกซึ้งขยับสาย...

(อังคาร จันทาทิพย์, 2556, หน้า 85-86)

บทกวีนิพนธ์ดังกล่าวสะท้อนภาพเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้เขียนได้เปรียบเทียบ พื้นที่ที่เกิดเหตุการณ์นี้กับพื้นที่ของทุ่งสังหาร และได้นำทฤษฎีผีเสื้อขยับปีกมาเชื่อมโยงให้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันผู้เขียนยังได้กล่าวถึง ทฤษฎีเด็ดดอกไม้สะเทือนถึงดวงดาว พร้อมทั้งตั้งคำถามถึงสงครามที่เปรียบเสมือนการเด็ดดอกไม้หรือสันติภาพซึ่งเปรียบได้กับการปลูกดอกไม้ ผู้คนในพื้นที่แห่งความขัดแย้งและผู้คนในสังคมควรจะเลือกสิ่งใด

เรื่องราวของทุ่งสังหาร (Killing fields) เป็นพื้นที่ในการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ที่มีการสังหารอย่างเหี้ยมโหด บ้างถูกยิง ตัดศีรษะ ทบตี และฝังกลบทั้งเป็นเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นโคกนาฏกรรมของชาวกัมพูชา ในช่วงที่เขมรแดง (Khmer rouge) นำโดย นาย พล พต (Pol Pot) และนายเขี้ยว สัมพันธ์ เข้าปกครองประเทศโดยใช้อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ จนเป็นเหตุให้มีประชาชนเสียชีวิตมากกว่าล้านคน จนเกิดตำนานเรียกว่า ทุ่งสังหาร

ทุ่งสังหาร จึงเป็นพื้นที่ที่แสดงให้เห็นถึงความทรงจำร่วมทางสังคม ของผู้คนในประเทศและในสังคมโลก แม้ว่าเวลาจะผ่านไปเนิ่นนานสักเท่าไร แต่เหตุการณ์สังหารอย่างโหดเหี้ยมนี้ ยังคงเป็นโคกนาฏกรรมที่ผู้คนยังคงจดจำ

แนวคิดโคกนาฏกรรมทางการเมือง สงคราม และความทรงจำร่วมทางสังคม มีบทกวีนิพนธ์ที่อยู่ถึงแนวคิดมีจำนวน 43 บท แสดงให้เห็นว่ากวีมุ่งเน้นสื่อให้เห็นถึงแนวคิดที่มีปฏิสัมพันธ์กับสังคม โดยเฉพาะโคกนาฏกรรมทางการเมือง สงคราม และความทรงจำร่วมทางสังคม บทกวีนิพนธ์ที่ถ่ายทอดออกมานั้น แสดงให้เห็นถึงความหมายอันเป็นความรู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม รับรู้ความรู้สึกร่วมกันกับผู้คนในสังคมเดียวกัน แม้ว่าเหตุการณ์ในสังคมจะเป็นเรื่องราวที่สร้างความเจ็บปวด โศกเศร้าสะเทือนใจ ความสูญเสียชีวิตและเลือดเนื้ออันเป็นบาดแผลของผู้คนในสังคม จนนำไปสู่ความทรงจำร่วมทางสังคมก็ตาม

ส่วนแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม มีบทกวีนิพนธ์ที่อยู่ถึงแนวคิดนี้จำนวน 35 บท สื่อถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่อยู่ในสังคมชนบทและสังคมเมือง ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมที่กวีสื่อออกมาในบทกวีนิพนธ์นี้แสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ทางสังคมของมนุษย์กับสังคมชนบท ในด้านวิถีชีวิต การสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น ความเชื่อ และมนุษย์กับสังคมเมือง คือวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมเมือง ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมเมือง ชะตากรรมของผู้คนที่ต้องอดทนเผชิญปัญหาในสังคมเมือง

แนวคิดความเป็นสากลกลุ่มที่ 2 มีจำนวน 3 แนวคิด คือ แนวคิดการเปลี่ยนแปลงของสังคม แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และแนวคิดความรัก พบว่ากวีนิพนธ์มีจำนวน 7 เรื่อง ดังนี้

แนวคิดการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีบทกวีจำนวน 77 บท เนื่องจากกวีบางท่านเน้นสื่อถึงแนวคิดในด้านการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบทกวีนิพนธ์เป็นจำนวนมาก เช่น กวีนิพนธ์บ้านเก่า สื่อถึงแนวคิดด้านนี้จำนวน 25 บท แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้

แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นคือ สังคมอุตสาหกรรมแทนที่สังคมเกษตรกรรม สังคมยุคโลกาภิวัตน์ และการถวิลหาอดีต ความเปลี่ยนแปลงของสังคม จากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ทัศนคติอาชีพของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป การเข้าสู่สังคมยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคมเปลี่ยนไป ค่านิยม เงื่อนไขที่ถูกสร้างขึ้นให้ตอบรับกับเทคโนโลยีที่มีความทันสมัย สะดวกรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันผู้คนต่างรู้สึกโดดเดี่ยวมากยิ่งขึ้น จนนำไปสู่การถวิลหาอดีต ความรู้สึกโหยหาปรากฏการณ์ทางสังคมเช่นเดิมในสมัยก่อน ส่วนแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มีบทกวีจำนวน 54 บท สื่อถึงการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในรูปแบบต่างๆ ตามบริบทของสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์มีทั้งด้านดีและด้านความขัดแย้ง ในด้านดี คือ มนุษย์มีความสัมพันธ์เข้าใจดีต่อกัน มีน้ำใจ และมีความสมัครสมานสามัคคี ส่วนในด้านความขัดแย้ง สื่อถึงความขัดแย้งทางความคิดที่จะสามารถนำไปสู่ความบาดหมางและนำไปสู่การทำร้ายทำลายซึ่งกันและกัน ส่วนแนวคิดความรัก มีจำนวน 14 บท แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สื่อถึงความรักของบุพการีที่มีต่อลูก และความรักระหว่างชายกับหญิง

แนวคิดความเป็นสากลกลุ่มที่ 3 คือ แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และแนวคิดสันติภาพ มีกวีนิพนธ์จำนวน 6 เรื่อง

แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มีจำนวน 21 บท สื่อถึงการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ สภาพแวดล้อมของธรรมชาติก็วิถีชีวิตมนุษย์ที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน มนุษย์มีความ ความใกล้ชิดผูกพันกับธรรมชาติ ส่วนแนวคิดสันติภาพ มีจำนวน 8 บท สื่อถึงการเสนอทางออกของสังคมโดยใช้การสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม การโหยหาสันติภาพ โดยการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ด้วยความเกี่ยวเนื่องกันจะทำให้เกิดสันติสุขที่แก่สังคมได้

แนวคิดความเป็นสากลกลุ่มที่ 4 คือ แนวคิดการต่อสู้กับความอธรรม มีกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดในด้านนี้มีจำนวน 4 เรื่อง มีบทกวีจำนวน 36 บท สื่อถึงกระบวนการต่อสู้ทางสังคมของผู้คน โดยเฉพาะการต่อสู้กับอำนาจความไม่เป็นธรรมในด้านการเมือง การปลุกใจให้ต่อสู้กับอำนาจรัฐเพื่อให้ถึงจุดหมายความเป็นสังคมในอุดมคติที่จะเกิดขึ้นได้

แนวคิดความเป็นสากลกลุ่มที่ 5 คือ แนวคิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม และแนวคิดสิทธิสตรี มีกวีนิพนธ์ที่สื่อถึงแนวคิดกลุ่มนี้จำนวน 2 เรื่อง แนวคิด

ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม มีบทกวีจำนวน 6 บท สื่อถึงการถูกเอารัดเอาเปรียบของผู้คนในสังคมและการมีสิทธิทางสังคมที่ความเหลื่อมล้ำในด้านเศรษฐกิจ และเชื้อชาติ ส่วนแนวคิดสิทธิสตรี มีบทกวีจำนวน 2 บท สื่อถึงบทบาทหน้าที่ของสตรีและการสร้างพื้นที่ คุณค่าทางสังคมของสตรี

ส่วนแนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคล (uniqueness) แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความหวัง และการเชิดชูบุคคลและอาชีพที่สร้างคุณค่าแก่แผ่นดิน

แนวคิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีกวีนิพนธ์จำนวน 12 เรื่อง มีบทกวีจำนวน 100 บท สื่อถึงในเรื่องของหลักธรรม ความเชื่อ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของผู้คนที่อาศัยอยู่ในสังคม โดยได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายในตนเอง และปัจจัยภายนอกของสังคม ผสานผ่านโลกทัศน์และชีวทัศน์ แนวคิดความหวัง มีกวีนิพนธ์จำนวน 7 เรื่อง มีบทกวีจำนวน 28 บท สื่อถึงการแสดงความหวัง ปลุกปลอบและให้กำลังใจ เมื่อพบกับอุปสรรค ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยแสดงความหวังว่าสังคมจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แนวคิดการเชิดชูบุคคล และอาชีพที่สร้างคุณค่าแก่แผ่นดิน มีกวีนิพนธ์จำนวน 7 เรื่อง มีบทกวีจำนวน 18 บท สื่อถึงบุคคลต่างๆ ที่กระทำคุณประโยชน์แก่สังคม

การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดความเป็นสากลใน กวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์แสดงให้เห็นถึงแนวคิดความเป็นสากลทั้ง 10 ประเภท ล้วนมีความเป็นสากลเช่นเดียวกับแนวคิดกวีนิพนธ์ของชาติอื่นๆ ด้วย เพราะเนื้อหาและแนวคิดในบทกวีที่สื่อความหมายนั้น ล้วนมีปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นพื้นที่เชื่อมโยงถึงกัน ไม่ว่าจะชนชาติใดเชื้อชาติใดจึงรับรู้และรู้สึกได้เช่นเดียวกัน เช่นแนวคิดโสภณากรรมทางการเมือง สงคราม และความทรงจำร่วมทางสังคม ทุกประเทศล้วนเคยผ่านเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของชาติของตน ดังนั้นจึงมีความรู้สึกถึงความเจ็บปวด ความโศกเศร้าต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จากความสูญเสียอันเป็นความทรงจำร่วมทางสังคม แนวคิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อมนุษย์กับสังคม มนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติ พัฒนาการความเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้เกิดขึ้นล้วนส่งผลกระทบต่อในทุกระดับเช่นเดียวกัน นอกจากนี้แนวคิดในด้านความรัก แนวคิดสันติภาพ แนวคิดการต่อสู้กับความอธรรม แนวคิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม และแนวคิดสิทธิสตรี ก็เป็นแนวคิดสากลที่ปรากฏในสังคมโลกเช่นเดียวกัน

อภิปรายผล

กวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์แสดงให้เห็นถึงเนื้อหาและความคิดที่หลากหลาย ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนถึงสภาพสังคม ช่วงเวลา ปรากฏการณ์ทางสังคมที่สำคัญได้เป็นอย่างดี ส่วนหนึ่งเป็นเพราะกวีอยู่ภายใต้บริบทของสังคม จึงรับรู้ และรู้สึกร่วมกันกับเหตุการณ์จนนำไปสู่อารมณ์สะท้อนใจ ผสานกับความคิดและความรู้สึก จึงสามารถสร้างสรรค์บทกวีนิพนธ์ให้มีเนื้อหาแนวคิดและภาษาที่มีพลัง ดังที่ตนรู้สึกร่วมกันกับผู้คนในสังคม แต่ในขณะที่เดียวกันก็ชี้ให้เห็นว่ากวีไม่ได้ผลิตงานเพียงลำพังเพื่อตอบสนองอารมณ์ตนเองเท่านั้น แต่ยังสามารถทำหน้าที่ในการบันทึกเรื่องราวของสังคมโดยร้อยเรียงออกมาในรูปแบบของกวีนิพนธ์ ซึ่งแนวคิดที่ปรากฏในบทกวีนิพนธ์ผ่านการสื่อภาษาอันมีอรรถรส สามารถทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์สะท้อนใจ รับรู้ และรู้สึกได้อย่างลึกซึ้ง ในขณะที่เดียวกันความคิดที่สื่อในบทกวีนิพนธ์ก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงกวีไม่ได้ถ่ายทอดบทกวีนิพนธ์จากอารมณ์ความรู้สึกเพียงอย่างเดียว แต่ได้ถ่ายทอดทัศนคติ การมองสภาพสังคม การมองปัญหา สถานการณ์ของสังคม ผู้คน ความเป็นไปของโลก การหล่อหลอมแนวคิดผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ และสื่อสารให้ผู้อ่านได้รับรู้ ขบคิด เข้าใจ มองเห็น ปรากฏการณ์พัฒนาการทางสังคม และอาจนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน

แนวคิดที่สื่อในบทกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์นั้น แสดงให้เห็นว่าในแต่ละช่วง 3 ปี มีพัฒนาการทางสังคมที่ไม่หยุดยั้ง ไม่ซ้ำกัน เนื้อหาที่ปรากฏแสดงให้เห็นถึงความคิดของกวีอย่างเด่นชัดว่า ปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการเขียนบทกวีนิพนธ์ และสังเกตได้ว่าในทุกยุคสมัยทุกสังคมล้วนย่อมเกิดปัญหาขึ้นอยู่เสมอ เช่น ปัญหาสงครามที่นำไปสู่โศกนาฏกรรมจนเป็นความทรงจำร่วมทางสังคม ดังเหตุการณ์การปฏิวัติอังกฤษ ค.ศ. 1688 ปฏิวัติอเมริกา ค.ศ. 1776 ปฏิวัติฝรั่งเศส เมื่อปี ค.ศ. 1789 (เสนห์ จามริก, 2549) ตลอดจนปฏิวัติรัสเซีย ค.ศ. 1917 การปฏิวัติจีนของซุน ยัตเซ็น จนเกิดเหตุจลาจลเมื่อปี ค.ศ. 1895 (ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2556) การต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิเพื่อสนองความต้องการอำนาจและผลประโยชน์ของกลุ่มชนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นำไปสู่การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงทางความคิด จิตสำนึก และโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง ซึ่งสถานการณ์ความไม่สงบสงครามที่เกิดขึ้นในประเทศล้วนเป็นความโศกเศร้าสะท้อนใจจนนำไปสู่ความทรงจำร่วมของผู้คนในสังคมทุกยุคสมัย และในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน ปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นทั่วโลก

ประเด็นปัญหานี้มีความร่วมสมัยกับมนุษยชาติทั่วโลก และมีความเป็นสากล เพราะหลังจากยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม ค.ศ. 1789 มีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีในการผลิตรูปแบบใหม่ในภาคอุตสาหกรรมและการเกษตร โดยถูกนำมาใช้เพิ่มมากขึ้น หลังการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่ใช้แรงงานคนและสัตว์ เป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต มีการนำระบบเครื่องจักรกลมาใช้แทนคน เพื่อให้การผลิตเป็นไปด้วยความรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงต่อมาคือ การที่มนุษย์รู้จักระบบการค้ามีความต้องการใช้สินค้าจากการแปรรูปทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ มนุษย์คิดค้นประดิษฐ์เครื่องมือตอบสนองการค้าในชีวิต ทำให้เกิดการผลิตในระบบอุตสาหกรรมต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง เป็นช่วงที่ระบบสารสนเทศในการติดต่อสื่อสารเพิ่มมากขึ้น ทำให้มนุษย์พัฒนาเครื่องมือในด้านเทคโนโลยีและนำมาใช้ในการค้าเพิ่มมากขึ้น หรือเรียกว่า ยุคโลกาภิวัตน์ (ทอฟฟิเลอร์, 2538) วิถีชีวิตของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงจากการนำเทคโนโลยีมาใช้ การบริโภคสินค้าทางเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคมลดน้อยลงไป เพราะผู้คนต่างมุ่งเน้นการหารายได้เพื่อตอบสนองความต้องการในการดำเนินชีวิตตามลำดับ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม สังคมโลกาภิวัตน์ แต่ในความเปลี่ยนแปลงนั้นทำให้กลุ่มชนบางกลุ่มกลับมีความรู้สึกโหยหาอดีต เพราะประสบการณ์ที่ผ่านมาไม่มีความหมายในความทรงจำ กวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์มีแนวคิดความเป็นสากลอย่างหลากหลาย และแนวคิดความเป็นสากลนั้นปรากฏร่วมกับกวีนิพนธ์ของชาติอื่นๆ ด้วย เพราะกวีนิพนธ์ของชนชาติใดก็จะสะท้อนเรื่องราวของผู้คนและปรากฏการณ์ทางสังคมในประเทศและในโลกเช่นเดียวกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ กวีมิได้มีแนวคิดที่มุ่งสะท้อนวิพากษ์วิจารณ์วิถีชีวิตคนไทยร่วมสมัยเท่านั้น และมีได้เพียงมุ่งสื่อแนวคิดเฉพาะปัจเจกบุคคล (uniqueness) เพียงอย่างเดียว แต่แนวคิดของกวียังก้าวไกลไปถึงความเป็นสากล (universality) ของมวลมนุษยชาติในสังคมโลก เพราะกวีนิพนธ์ไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์มีแนวคิดความเป็นสากลร่วมกับสังคมโลก

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาแนวคิดความเป็นสากลในงานเขียนวรรณกรรมไทยประเภทอื่นๆ ด้วย เพื่อแสดง

ให้เห็นว่างานวรรณกรรมไทยมีความเป็นสากลในระดับสังคมโลกเช่นเดียวกัน

2. ควรมีการศึกษาทวินิทรรศน์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของประเทศอื่นในเอเชียอาคเนย์ เพื่อให้เห็นถึงภาพรวมของแนวคิดความเป็นสากลในทวินิทรรศน์ที่ได้รับรางวัลซีไรต์อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการตัดสินรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ - ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน. (2547). **“คำประกาศของคณะกรรมการตัดสินรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ของประเทศไทย ประจำปีพุทธศักราช 2547”**. ในทวินิทรรศน์แม่น้ำรำลึก. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : รูปจันทร์.
- คมทวน คันธนู. (2548). **นาฏกรรมบนลานกว้าง**. พิมพ์ครั้งที่ 10. เชียงใหม่ : มิ่งเมือง.
- จิระนันท์ พิตรปรีชา. (2544). **ใบไม้ที่หายไป**. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพฯ : แพรว.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2550). **3 ทศวรรษ 14 ตุลา กับประชาธิปไตยไทย**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- โชคชัย บัณฑิต'. (2547). **บ้านเก่า**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รูปจันทร์.
- ตรีศิลป์ บุญจรรยา. (2547). **“บ้านเก่า” ของโชคชัย บัณฑิต’ : สำนักกวีไทยในกระแสโลกาภิวัตน์”** ใน 25 ปี ซีไรต์ รวมบทวิจารณ์คัดสรร. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- ทอพีเลออร์, อัลวิน. (2538). **คลื่นลูกที่สาม** สุกัญญา ตีระวนิช และคณะ, แปลและเรียบเรียง). กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์.
- ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. (2556). **กบฏวรรณกรรม บทวิเคราะห์ประวัติศาสตร์การเมืองไทย**. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. (2529). **เพียงความเคลื่อนไหว**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- พัฒนา กิติอาษา, บรรณาธิการ. (2546). **มานุษยวิทยา กับการศึกษาปรากฏการณ์ไทยในอดีต ในสังคมไทยร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ไพโรจน์ทร์ ขาวงาม. (2538). **ม้าก้านกล้วย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : แพรว.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). **พจนานุกรม ศัพท์ -**

วรรณกรรม อังกฤษ - ไทย. กรุงเทพฯ :

อรุณการพิมพ์.

рінฤทัย สัจจพันธุ์. (2539, มกราคม - เมษายน)

ความเป็นสากลของวรรณกรรมไทย. วารสาร สุโขทัยธรรมมาธิราช 9(1) : 38 - 41.

рінฤทัย สัจจพันธุ์. (2547). **“25 ปี ซีไรต์”**. ใน 25 ปี-ซีไรต์ รวมบทวิจารณ์คัดสรร. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.

เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์. (2549). **แม่น้ำรำลึก**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : บางคมบาง.

แรคำ ประโดยคำ. (2547). **ในเวลา**. กรุงเทพฯ : ผจญภัย.

ศักดิ์สิริ มีสมสืบ. (2551). **มือนั้นสีขาว**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : สามัญชน.

สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ใน - พระบรมราชูปถัมภ์. (2547). **25 ปีซีไรต์**

รวมบทวิจารณ์คัดสรร. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.

เสนห์ จามริก. (2549). **สิทธิมนุษยชนไทยในกระแสโลก**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อังคาร กัลยาณพงศ์. (2547). **ปณิธานกวี (พิมพ์ - ครั้งที่ 9)**. กรุงเทพฯ : ศยาม.

อังคาร จันทาทิพย์. (2556). **หัวใจห้องที่ห้า**. กรุงเทพฯ : ผจญภัย.

สัมภาษณ์

- ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง. (2558, 1 มีนาคม). อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง (นายกสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ พ.ศ. 2555 - พ.ศ. 2558).
- สมเกียรติ คู่ทวีกุล. (2560, 8 เมษายน). อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.